

Kitap Eleştirisi

Türkiye'de Sosyal Politikanın Dönüşümüne Eleştirel Sorgulamalar: Konular, Yöntemler ve Yaklaşımlar

Denizcan KUTLU*

Giriş

Türkiye'de sosyal politika kapsamlı bir dönüşüm sürecinin içinden geçmektedir. Eğitim, sağlık, çalışma yaşamı ve sosyal güvenlik alanlarında gerçekleşen iç-sel yeniden yapılanmalar ve bu alanlara dönük yapılan düzenlemeler, bu kapsamlı dönüşümün temellerini oluşturmaktadır. Öte yandan sosyal politika, uygulama boyutunda dönüşürken, disiplin olarak da bu dönüşüme ilgisiz kalmamıştır. Bu tanıtım ve değerlendirme yazısında, uygulamada dönüşümün yaşandığı alanlara (konular) ilişkin genel bir döküm çıkartırken, disiplin olarak, dönüşümün ele alınışını (yöntemler ve yaklaşımlar) masaya yatırmak isteğindediriz. Bunu yaparken yararlanacağımız 6 kitap var. Tarih sırasına göre sıralayacak olursak:

- Ayşe Buğra, *Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye'de Sosyal Politika*, 2008
- Gamze Yücesan-Özdemir, Ali Murat Özdemir, *Sermayenin Adaleti Türkiye'de Emek ve Sosyal Politika*, 2008
- Oğuz Topak, *Refah Devleti ve Kapitalizm 2000'li Yıllarda Türkiye'de Refah Devleti*, 2012
- Meryem Koray, Aziz Çelik (der.), *Himmet, Fıtrat, Piyasa AKP Döneminde Sosyal Politika*, 2015
- Ahmet Makal, Aziz Çelik (der.), *Zor Zamanlarda Emek Türkiye'de Çalışma Yaşamının Güncel Sorunları*, 2017
- Gülbiye Yenimahalleli Yaşar, Asuman Göksel, Ömür Birler (der.), *Türkiye'de Sağlık ve Sosyal Güvenlik: İnsana Karşı Piyasa*, 2017

Türkiye'de sosyal politika disiplinine dönük ilginin özellikle son yıllarda giderek artmakta olduğu gözlemlenmektedir. Her konu ile ilgili derinleşen bir literatür bulunmakla birlikte, bu yazı kapsamında literatürün bütününe yönelik ayrıntılı değerlendirmelerde bulunabilmemiz mümkün değildir. O halde bu kısa değini yazısında, genel gözlemlerde bulunmakla yetineceğiz. Bu artan ilgi içe-

* Dr. Namık Kemal Üniversitesi İİBF Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri dktulu@nku.edu.tr

risinde öne çıkan konular, -belirli bir öncelik sırası gözetmeden- şu 10 başlık altında toplanabilir: Sağlık; Emeklilik, sosyal güvenlik, sosyal sigortalar; Sosyal yardım; Bakım; Eğitim; Çalışma yaşamı; Bölüşüm ve yoksulluk; Toplumsal cinsiyet; Göçmen işçiler; Kent ve çevre.

Yöntemler

Yöntemi, bilgiye erişim, bilginin düzenlenmesi ve yorumlanması süreci olarak düşünürsek, sosyal politika disiplini oluşturucu çalışmaları, en genel hatlarıyla aşağıda başlıklandırdığımız haliyle bir yöntemsel bölünmeye tabi tutabiliriz.

İç Dönüşüm ve Dış Dönüşüm...

Literatürün genelinde, her bir konunun kendi iç dönüşüm eğilimleri ve süreçleri ile ele alındığı ve yer yer bunların, dış -nesnel/yapısal- dönüşüm süreçleri ile birlikte analiz edildiği görülmektedir. Kanımızca giderek güçlenen bu eğilim, sosyal politikanın konularının belirli bir analitik bütünlüğe kavuşturulması bakımından önemlidir. Diğer taraftan, dış -nesnel/yapısal- dönüşüm süreçleri ile görece bağlantısız bir biçimde, ele aldığı konuyu iç değişim dinamikleri bakımından ele alan çalışmalara da rastlanmaktadır.

Kurumsal Yapı İncelemeleri ve Alan Araştırmaları

Yukarıda belirlenen genel çerçeve içerisine yerleştirilebilecek bir biçimde özel bir tasnif yapmadan, son yıllarda sosyal politika literatürünü oluşturan çalışmaların, eşit bir dağılım göstermeyecek biçimde, kurumsal yapıya odaklanan ve alan araştırmalarına dayanan çalışmalar olarak iki kulvarda ilerlediği gözlemlenmektedir. Bunların içinde ağırlık; düzenleme/mevzuat, uygulama ve politikaları içeren kurumsal yapıya odaklanan çalışmalardır. Diğer taraftan, eşitsiz dağılımın diğer kefesinde kurumsal yapıyı dışlamayacak şekilde kaleme alınmış olan alan araştırmalarına dayalı çalışmalar bulunmaktadır. Bu ikinci hattın giderek güçlenmekte olduğu ve literatürü besleyen, katkı mahiyetinde bir dizi çalışmanın yapıldığı gözlemlenmektedir.

Konular...

Yukarıda, sosyal politika literatürü içerisinde öne çıktığını tespit ettiğimiz konulara ilişkin, bu yazıda belirlediğimiz kitaplardan kimi aktarımlar yapalım ve kesitler sunalım.

Sağlık

Sağlığın, sosyal politikanın temel bir konusu olarak, sağlıkta dönüşüm ile birlikte giderek daha fazla çalışıldığı görülmektedir. Örneğin Ayşe Buğra, *Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika* adlı çalışmasında sağlık-sosyal politika ilişkisini, harcamalar ve hizmetin örgütlenmesi temelinde ele almaktadır.

Türkiye'de Sağlık ve Sosyal Güvenlik: İnsana Karşı Piyasa adlı çalışmada, "Sağlık Politikası" başlığı altında, iç dönüşüm ve dış dönüşümün iç içe geçirilerek ele alındığı örneklere rastlanmaktadır. Beş yazar (Onur Hamzaoğlu, Kayıhan Pala, Cavit Işık Yavuz, Gülbiye Yenimahalleli Yaşar), sağlıkta dönüşüm sürecini, küresel ve ulusal boyutlarıyla, politikalar ve hizmetin örgütlenmesi temelinde ele almaktadır. Bu yazıların 4'ünün kurumsal yapıya odaklandığı görülürken, bir makale (Gül Çorbacıoğlu) şiddet temelinde hekimlik pratiklerine eğilmektedir. Osman Öztürk, Himmet, Fıtrat, Piyasa isimli kitapta sağlıkta dönüşüm sürecini kurumsal temelleri ile kavramakta ve hak kayıplarını sıralamaktadır.

Sağlığı farklı boyutlarıyla ele alan çalışmalar da vardır. Örneğin Gamze Yücesan-Özdemir ve Ali Murat Özdemir sağlığı metalaşan karakteri; Oğuz Topak ise toplumsal yeniden üretim bakımından değerlendirmektedir. Bu iki çalışmanın, sağlığı bir üretim noktası olarak ele aldığı ve birikim süreçleri temelinde analiz ettiği görülmektedir. Yücesan-Özdemir ve Özdemir'in çalışmasında sağlıkta dönüşüm, politik iktisadın kavramsal çerçevesi ile analiz edilmektedir. Topak'ta sağlıkta dönüşüm, doğrudan kurumsal boyutları temelinde ele alınsa da kitabın bütünü açısından düşünüldüğünde, birikim rejimleri ve üretim süreçlerinin bir parçası olarak, toplumsal yeniden üretimin dolayımında gerçekleşen bir yeniden yapılanma alanı olarak analitik bir çerçeveye oturmaktadır. Bu anlamda Topak'ın çalışmasının, sadece sağlığı değil, ele aldığı diğer konuları da yeni-liberal dönüşüm süreçleri içerisinde piyasa ilişkilerine konu olan hizmet üretimi alanları olarak değil, üretim süreçleri ile bağı temelinde tartıştığı belirtilmelidir.

Emeklilik, Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar

Emeklilik ve sosyal sigortalar, sosyal güvenliğin dönüşümü kapsamında incelenmektedir. Bireysel emeklilik, son dönemde giderek artan bir çalışma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. *Bu konu, Türkiye'de Sağlık ve Sosyal Güvenlik: İnsana Karşı Piyasa'da* Burcu Gökçe Yılmaz Akın tarafından ele alınmıştır. Himmet, Fıtrat, Piyasa isimli kitapta Recep Kapar, AKP iktidarı döneminde sosyal sigortalara odaklanmakta, primli rejimin iç dönüşümünü, dış dönüşümle bağı ile birlikte kapsamlı olarak değerlendirmektedir. Sosyal güvenliğe, primsiz rejim de eklenerek, Oğuz Topak tarafından da yer verilmiştir. Topak, sosyal güvenlikle dönüşümü, birikim rejimi ile uyumlu bir refah rejimi oluşumunun bir parçası olarak değerlendirmektedir.

Türkiye'de sosyal politika literatürünün bütününe bakıldığında, emekliliğin ağırlıklı olarak kurumsal yapıya odaklanarak incelendiği gözlemlenmektedir. Bir deneyim alanı olarak sosyal araştırmanın gündemine girebildiği örnekler ise sınırlı kalmaktadır. *Türkiye'de Sağlık ve Sosyal Güvenlik: İnsana Karşı Piyasa* başlıklı kitapta, Asya Saydam'ın makalesi metal ve belediye işçilerinin emekliliklerini karşılaştırmalı bir yaklaşım ile ele almaktadır. Türkiye'de emeklilerin emeklilik deneyimlerini farklı yönleriyle değerlendirecek kapsamlı araştırmalara gereksi-

nim olduğu açıktır. Bu arada Yücesan-Özdemir ve Özdemir ise sosyal güvenlikte dönüşümü, devlet biçiminde ve emek sürecinde değişim temelinde ele almaktadırlar. Analiz birimini sosyal güvenliğe ait iç dönüşüm süreçlerinden, dış dönüşüm süreçlerine doğru kaydıran bu yaklaşımın, inceleme birimi ve analiz birimi şeklinde bir yöntemsel ayrıma dayandığı da söylenebilir. Aynı yazarların bir diğer çalışmasında ise, sosyal güvenlikte dönüşüm, dönüşümün birey ve toplum anlayışı bakımından irdelenmektedir.

Sosyal yardımlar

Türkiye’de sosyal politika literatürünün gelişen alanlarından biri de sosyal yardımlardır. Özellikle 2000’li yıllarda, uygulamanın yaygınlaşmasına koşut olarak görülen bu gelişimin, literatürün temel özelliklerini yansıttığı söylenebilir: Sosyal yardımlar ağırlıklı olarak kurumsal dinamikler temelinde ele alınmakta, sosyal yardım alanlar ve onların deneyimleri dışlanmaktadır. Öte yandan, sosyal yardımlar söz konusu olduğu zaman, iç ve dış dönüşüm dinamikleri arasında ilişki kuran eserler de görece azınlıktadır. Buğra’nın bu konuyu, kurumlar ile siyasal ve toplumsal ilişkilerin dönüşümü bakımından tartıştığı; geleneksel refah rejiminde dönüşümün bir parçası olarak açıkladığı, özellikle AKP döneminde ise muhafazakarlık ve hayırseverlik eleştirisi temelinde ele aldığı görülmektedir. Topak’ta sosyal yardımlar, toplumsal yeniden üretimin sosyal güvenlik kolunun bir parçasıdır ve yeni birikim rejimi ile uyumlu bir biçimde refah devletinin dönüşümü ve piyasanın hakimiyetinin sağlanmasının etkisi altındadır. Topak, “bireyselleştirilmiş bir yardım modeli”nin varlığının altını çizmektedir. Bu yaklaşım ile yukarıda değinilen Yücesan-Özdemir ve Özdemir’in sosyal güvenlikte dönüşüm ve birey arasında bağ kuran analitik çerçevesi birlikte değerlendirilmelidir. Gülcan Urhan ve Betül Urhan’ın konuyu, *Himmet, Fıtrat, Piyasa* isimli kitapta iç ve dış dönüşüm arasında güçlü bir bağ kuracak bir biçimde kurumsal yeniden yapılanma temelinde ele aldığı görülmektedir. *Türkiye’de Sağlık ve Sosyal Güvenlik: İnsana Karşı Piyasa*’da sosyal yardımlara ayrı bir bölüm ayrılmış durumdadır. Makalelerden üçü (Gülcan Urhan, Betül Urhan, Recep Kapar, Berra Zeynep Dordurka) sosyal yardımları kurumsal boyutları temelinde ele alırken, bir makalenin (Denizcan Kutlu) kurumsal değişim dinamikleri ile alan araştırmasını birlikte ele aldığı görülmektedir. Bu kitapta yer alan tüm çalışmalarda, iç ve dış dönüşüm arasında kurulan belirgin bir bağın varlığından söz edilebilir.

Bakım

Bakım hizmetleri de sosyal politika literatüründe gelişen alanlardan biridir. *Türkiye’de Sağlık ve Sosyal Güvenlik: İnsana Karşı Piyasa* adlı çalışmada, bu konuda bir bölüm bulunmaktadır. Bu bölümde yer alan iki çalışmada (Reyhan Atasü Topçuoğlu, Özge Sanem Özateş Gelmez), bakım hizmetlerinin ağırlıklı analiz noktasının piyasalaşma ve toplumsal cinsiyet olduğu görülmektedir. Bir diğer

çalışmada (Bengi Yanık-İlhan, Esra Öztürk, Ayşe Alin Bayar) ise, yaşlı bakımı konu edinilmiştir. Bu çalışmalarda, kurumsal dinamikler ön plana çıkartılmış, bakım hizmetlerinde dönüşüm, politika, düzenleme ve uygulamalar bakımından incelenmiştir. Diğer taraftan alanın kendi iç dönüşümü ile bakım hizmetlerini çevreleyen dış dönüşüm süreçlerinin birlikteliğine dayalı bir analitik çerçevenin varlığı göze çarpmaktadır.

Eğitim

Eğitim, sosyal politika literatürünün bütünü açısından sağlık, sosyal güvenlik ve çalışma yaşamı ile karşılaştırıldığında daha ikincil bir araştırma ve inceleme alanıdır. Nitekim bu yazıda yer verdiğimiz çalışmalar içerisinde de diğer konu başlıklarına kıyasla, görece daha az yer verilmiş bir konudur. Kemal İnal, *Himmet, Fıtrat, Piyasa*'da ve Topak eğitimde dönüşümü piyasalaşma temelinde değerlendirmektedir. İnal'da ayrıca ek bir muhafazakarlaşma vurgusu da görülmektedir. Her iki çalışma da eğitim konusuna, iç ve dış dönüşümü bağlantılandırarak politikalar ve düzenlemeler temelinde yaklaşmaktadır.

Çalışma Yaşamı

Türkiye'de sosyal politika çalışmaları, işgücü, iş hukuku, sendikacılık, sendikal haklar ve işçi sağlığı ve iş güvenliği konularını da içerecek şekilde çalışma yaşamındaki dönüşüm ve düzenlemeleri de konu edinmektedir. Yücesan-Özdemir ve Özdemir, uluslararası işbölümünün ve üretimin dönüşümü temelinde, işgücü piyasasında ve sözleşme ilişkilerinde yeniden yapılanma süreçlerine odaklanmaktadır. Topak'a göre, emek rejimindeki dönüşümler, birikim stratejisindeki dönüşümlerin bir uzanımıdır. Topak, emeğe ilişkin düzenlemeleri sosyal politikanın bir parçası olarak ele alır ve refah devletinin dönüşümü kapsamında inceler. Ona göre, düzenlemeler bir tür "emek kontrolü" işlevi ile yüklüdür.

Himmet, Fıtrat, Piyasa adlı kitapta da iş hukuku, sendikacılık, sendikal haklar ve işgücü gibi başlıklar, Kuvvet Lordoğlu, Hakan Koçak, Murat Özveri ve Aziz Çelik tarafından etraflıca ve ayrıntılı olarak irdelenmektedir. Aynı şekilde, *Zor Zamanlarda Emek* adlı çalışmada da benzer konular sayılan isimlere ek olarak Banu Uçkan Hekimler, Can Şafak, Ahmet Selamoğlu, Gaye Burcu Yıldız ve Recep Kapar tarafından toplu pazarlık ve işçi sağlığı ve iş güvenliği konuları dahil edilmiş bir biçimde ayrıntılarıyla tartışılmaktadır. Yukarıda literatürün geneline dönük paylaştığımız gözlemlerin bu çalışmalar için de geçerli olduğu söylenebilir. Bu çalışmalar, ağırlıklı olarak düzenleme ve politikaları içermekte, işçilerin deneyimleri ikinci planda kalmaktadır. Diğer taraftan ele alınan konuların içsel dönüşümleri, dış nesnel/yapısal dönüşüm dinamikleri ile görece bağlı bir biçimde tartışılmaktadır.

Bölüşüm ve Yoksulluk

Türkiye’de sosyal politika çalışmalarında bölüşüm ve yoksulluk konusu belirli bir yer kaplamaktadır. Bu yazıda ele aldığımız çalışmalar içerisinde, bölüşüm ve yoksulluk konusunun, sınıfsal bölüşüm (Korkut Boratav, Serdal Bahçe, Benan Eres, Ahmet Haşim Köse) ve çalışan yoksulluğu (Seyhan Erdoğan, Denizcan Kutlu) olarak *Zor Zamanlarda Emek* başlıklı çalışmada incelendiği görülmektedir. Bölüşüm konusu, nicel veriler temelinde ele alınırken, analiz birimi olarak toplumsal sınıfları belirleyerek, nüfusu yüzdelik gruplara göre bölen literatürün genelinden ayrılmaktadır. Çalışan yoksulluğu ise, politikalar bağlamında değerlendirilir. Bu çalışmaların da önceki belirlemelerimizde olduğu gibi politika, uygulama ve düzenlemelere odaklandığı görülmektedir. Diğer taraftan incelenen konunun iç dönüşüm süreçler ile dış dönüşüm süreçleri arasında bağlar oldukça güçlüdür.

Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet Türkiye’de sosyal politika literatürünün kapsamı giderek artan konularından biridir. Bununla birlikte, bu yazıda yer verdiğimiz çalışmalar içerisinde, bağımsız bir konu olarak *Himmet, Fitrat, Piyasa*’da Saniye Dedeoğlu tarafından kaleme alınmıştır. Dedeoğlu çalışmasında, toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarını yeni-liberalizm ve muhafazakarlaşma ekseninde tartışmaktadır. Dedeoğlu’nun çalışması, hakim toplumsal cinsiyet politikalarına maruz kalanların deneyimlerini içermemekte, politikalara odaklanmaktadır. Bununla birlikte, konuyu tarihsel boyutlarını da yansıtan dış dönüşüm dinamikleri bakımından da tartışmaktadır.

Göçmen İşçiler

Göçmen işçilik ve göçmen işçiler, Türkiye’de sosyal politika literatüründe giderek artan araştırma konularıdır. Konu, Kuvvet Lordoğlu tarafından, *Zor Zamanlarda Emek* başlıklı çalışmada yer bulmuştur. Konuya Suriyeli işçiler özelinde eğilen Lordoğlu, verilerin yanı sıra saha çalışması bulgularını da aktarmıştır. Bu anlamda deneyim boyutuna odaklanan yönü ile diğer çalışmalardan ayrılmakta ve iç ve dış dönüşümün birlikteliğini de kurmaktadır.

Kent ve Çevre

Türkiye’de sosyal politikanın ihmal edilmiş konularından ikisi kent ve çevredir. Bu iki konunun sosyal politika bağlamında düşünülmesine ilişkin ciddi eksiklikler olduğunu söylemek mümkündür. Kent ve çevre konusu, *Himmet, Fitrat, Piyasa*’da Örgen Uğurlu (çevre) ve Binnur Ökten Ünsal (kent) tarafından ele alınmıştır. Her iki çalışmanın da inceledikleri konulara ait politika ve düzenlemeleri mercek altına aldıkları, bu alanlarda yaşanan dönüşümleri dış dönüşüme ait dinamiklerle birlikte kavradıkları ifade edilebilir.

Yaklaşımlar

Yazının bu bölümünde, ele alınan çalışmalarda benimsenen kimi yaklaşımlarla ilgili notlar düşmeyi amaçlıyoruz. Sözü edilen çalışmaların tamamının eleştirel bir yaklaşımı benimsedikleri açıktır. Bunu, “eleştirel sosyal politika yaklaşımı” olarak belirlemek mümkün gözükmemektedir.

Öte yandan, sözü geçen kitap ve çalışmalarda, incelediği konuyu eleştirel bir pencereden ele alsa da belirgin bir teorik yaklaşım benimseyip, onun kavramlarını kullanan ve kullanmayan çalışmalara ayrıca kısaca değinmek yerinde olacaktır. Bu noktada karşımıza, Marksist Yaklaşım ve Polanyici Yaklaşım şeklinde - burada ayrıntılarına girmeyeceğimiz - iki teorik eğilimin çıktığı söylenebilir. Marksist yaklaşım, bu yazıda ele aldığımız çalışmalar bakımından, Yücesan-Özdemir ve Özdemir, Topak, Boratav, Bahçe, Eres ve Köse'nin çalışmalarında izlenebilir. Polanyici yaklaşımın izlenebileceği çalışma ise Buğra'ya aittir. Her iki yaklaşımın etkileri elbette kitaplarda yer alan başka çalışmalarda da görülebilir. Marksist yaklaşıma dayanan çalışmaların ağırlıklı olarak, inceledikleri konunun dış dönüşüm dinamiklerini birikim, üretim ve sınıf soyutlamaları temelinde belirledikleri görülürken, Polanyici yaklaşımda soyutlama düzeyi piyasa ve toplumdur. Şüphesiz burada ayrıntılarına giremeyeceğimiz bu yaklaşımlar arasındaki ayrımlar geçirimsiz ve kategorik bir nitelik taşımamaktadır; soyutlama düzeyleri ve kavramlar arasında güçlü bağlar vardır. Bizim buradaki amacımız ise, Türkiye'de sosyal politika literatüründeki kimi çalışmaların teorik arka planlara ait kimi notlar düşmekten ibarettir.

Sosyal politika disiplininin içsel ayrımlarına bakıldığında ise; üretim noktası ve onun etrafında oluşan ilişkilerden, üretimde ilişkilerden daha çok, üretim noktasına görece dışsal, ağırlıklı olarak emek gücünün yeniden üretimine dönük ilişkiler incelenmektedir. Öte yandan, üretim noktasına görece dışsal bu alanları incelemeye dönük analitik çerçeve, üretim noktasından bağımsız bir niteliğe sahiptir. Özellikle Buğra öncülüğündeki Boğaziçi Sosyal Politika Forumu etrafında üretilen çalışmaların genel yönelimlerinin, sosyal politikayı bir uğraş alanı, bir disiplin olarak üretim noktasından uzaklaştırdığını söylemek mümkündür. Çalışma ilişkilerinin, emek sürecinin ve emeğin örgütlerinin, sosyal politikanın ilgi alanından çıkartılması ve sosyal politikanın salt emek gücünün yeniden üretim alanları ile sınırlı bir düzenleme ve uğraş alanı olarak görülme eğilimlerine karşı, sosyal politikanın emek sürecine içsel bir niteliğinin olduğunun altı çizilmelidir.

Son not...

Bu kısa tanıtım ve değerlendirme yazısında, sosyal politikanın dönüşümünü eleştirel olarak sorgulayan altı kitaba yer vermeye çalıştık. Öncelikle, konuların ne tür bir yöntem ile ele alındığına ilişkin kimi değerlerimiz oldu. Ardından yazının giriş kısımlarında belirlediğimiz konuları, örnekleri ile yöntem temelinde

açılmaya çalıştık. Son olarak ise çalışmalarda öne çıkan yaklaşımlara ilişkin kimi notlar düşmeyi amaçladık. Öneri niteliğinde şunları söyleyebiliriz: Kurumsal dinamiklerin yanı sıra, incelenen konunun öznesinin deneyimlerini açığa çıkaracak saha araştırmalarının artması önemlidir. İşsiz yoksullar, emekliler, iş kazası geçirmiş olanlar, sosyal yardım alanlar, bakım hizmetlerinden yararlananlar ve sendikali işçilerin deneyimlerinin mercek altına alınması ufuk açıcı olacaktır. Ayrıca kent-çevre ve eğitim konularının, sosyal politika disipliniinde daha güçlü bir biçimde yer alması, disiplin bakımından zenginleştirici olacaktır.

Kaynakça

- Buğra, A. (2008) Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye'de Sosyal Politika, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Koray, M. ve Çelik A. (der.) (2015) Himmet, Fitrat, Piyasa AKP Döneminde Sosyal Politika, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Makal, A. ve Çelik, A. (der.) (2017) Zor Zamanlarda Emek Türkiye'de Çalışma Yaşamının Güncel Sorunları, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Topak, O. (2012) Refah Devleti ve Kapitalizm 2000'li Yıllarda Türkiye'de Refah Devleti, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yenimahalleli Yaşar, G. Göksel, A. ve Birler Ö (der.) (2017) Türkiye'de Sağlık ve Sosyal Güvenlik: İnsana Karşı Piyasa, İstanbul: NotaBene Yayınları.
- Yücesan-Özdemir, G. ve Özdemir, A. M. (2008) Sermayenin Adaleti: Türkiye'de Emek ve Sosyal Politika, Ankara: Dipnot Yayınları.